

Prekenverkstedet

<http://www.israelsmisjonen.no/ressurser/materiell/prekenverksted>

14. søndag i treenighetstiden – 10.september 2017

Prekentekest: Matteus 20:1-16

Lesetekst: Jes 27:2-6

Lesetekst: 1 Kor 1:1-3

Arbeiderne i vingården

14. søndag i treenighetstiden kalles «Vingårdssøndagen». Det navnet har den etter teksten om arbeiderne i vingården og siden liturgireformen i 1977/78 har den blitt markert på høsten. Før var den lagt 70 dager før påske og hadde derfor navnet *Søndag septuagesima*.

For Jesu tilhørere var nok ordet «vingård» et uttrykk som vakte assosiasjoner. Flere steder i GT – blant annet i leseteksten fra Jes 27 – omtales Israel som en vingård hvor Gud er herre og vingårdsmann. Men jeg tror likevel ikke vi her trenger å ta lignelsens enkeltdeler og gi hver av dem sin allegoriske tolkning. Poenget i lignelsen er å si noe om Gud og hans rike.

Lønn for arbeid

I samtalen mot slutten av kapittel 19 lurer disiplene på hva slags lønn de kan vente seg – de som, i motsetning til den rike mannen som nettopp har forlatt Jesus, har forlatt alt og fulgt ham. Jesus gir først et oppløftende svar og snakker om å få mangedobbelt igjen og arve evig liv. Men så kommer han med et utsagn mange har brynt seg på. For hva menes med at «mange som er de første skal bli de siste, og de siste skal bli de første» (19:30)? Lignelsen avsluttes også med ordene «slik skal de siste bli de første og de første de siste» (20:16).

Vår tekst innledes med ordet «før», noe som viser at poenget med lignelsen er å forklare dette uttrykket. Jesus underviser altså om hvordan det himmelske lønssystemet fungerer. Og som vanlig er resultatet både overraskende og provoserende.

En lang arbeidsdag

På Jesu tid regner man timer fra klokken seks om morgenen. Så for arbeiderne som leies først om morgenen, er det snakk om en lang arbeidsdag som strekker seg like til klokken 18. I løpet av denne dagen er vingårdsherren flere ganger ute og leier inn mer arbeidskraft – de siste så sent som klokken 17. Kanskje er dette en indikasjon om at det er innhøstingstid i vingården og at behovet for arbeidskraft er særlig stort.

På Jesu tid var det vanlig med dagarbeidere. Disse møtte fram på torget om morgenen og stilte sine tjenester til disposisjon. Det må ha vært en frustrerende situasjon og man kunne aldri være sikker på om man fikk nok penger til å brødfø familien.

For oss som leser lignelsen vekkes mange spørsmål. Hvorfor går vingårdsherren ut så mange ganger? Hva er grunnen til at noen arbeidere blir stående hele dagen uten å leies inn? Kunne ikke vingårdsherren planlagt behovet for arbeidskraft på en bedre måte? Slike spørsmål kan brukes til mange spenstige tolkninger, men mitt klare råd er at vi lar slike ting ligge. Det er ikke poenget med lignelsen.

Lønnsutbetalingen

Høydepunktet i lignelsen er episoden der lønnen utbetales. Arbeiderne kommer fram for å motta lønnen for dagens strev. De som begynte i den svale ettermiddagstimen kommer fram først og så går det slag i slag helt fram til dem som har båret dagens byrde og hete (v. 12).

Overraskelsen kommer når alle får det samme. Vingårdsherren begynner med de siste og gir dem én denar, en vanlig dagslønn for en dagarbeider på Jesu tid. En denar var en sølvmynt og for denne kunne man kjøpe inntil 7 kilo hvetemel. Så man ble ikke rik, men man kunne klare seg.

Når de som har arbeidet hele dagen, ser hvordan vingårdsherren betaler, vekkes forståelig nok en viss forventning hos dem. De har inngått en avtale om morgenen om én denar, men nå håper de nok på mer.

Dermed blir forargelsen stor når det viser seg at de får det samme. På gresk brukes et ord som ofte benyttes for å beskrive høylytt sinne (jf. Luk 5:30; Joh 6:41, 43, 61 og 1 Kor 10:10). I tillegg står det i en grammatisk form som uttrykker en vedvarende tilstand. Så det er snakk om murring som varer.

Og det som provoserer er naturligvis at «du stiller dem likt med oss» (v. 12). Og det kan vi godt forstå. Men så er det her poenget kommer. For vingårdsherren svarer med å peke på sin godhet. «Eller ser du med onde øyne på at jeg er god?» (v. 15).

Lønn og rettferdighet i Guds rike

Peter stilte Jesus følgende spørsmål: «Hva skal vi få» (19:27). Jesu svar er at lønnen er stor, men samtidig at lønssystemet ikke her helt vanlig. Vi har en bestemt tanke om fortjeneste og lønn. Jesus snur dette på hodet og viser at våre rettferdighetsbegrep ikke kan fange inn Guds godhet. Guds godhet sprenger våre kategorier.

Og i møte med hans godhet må ikke svaret vårt være misunnelse og kritikk (jf. v. 11-12). Guds godhet mottas i takknemlighet, fordi hans godhet er av ren nåde. Med en viss tilbakeholdenhet vil jeg også peke på at det greske ordet som oversettes med «venn» (v. 13) ellers brukes om mannen som kom inn i bryllupssalen uten riktige klær (Matt 22:12) og når Jesus henvender seg til Judas i Getsemane (Matt 26:50). Begge disse stedene er det snakk om noen som ikke har del i fellesskapet med Jesus.

Dette fører oss til et poeng også Paulus løfter fram i Galaterbrevet, nemlig at Guds nåde aldri kan være noe man får av fortjeneste. Hvis man tror og venter noe annet, har man egentlig satt seg utenfor fellesskapet med Gud (Gal 3:10). Så på den måten hviler det et stort alvor over denne lignelsen. Man kan ende opp med å være blant de siste.

Knut Kåre Kirkholm

Høyskolelektor for Fjellhaug Internasjonale Høgskole - FiH
KKirkholm@fjellhaug.no